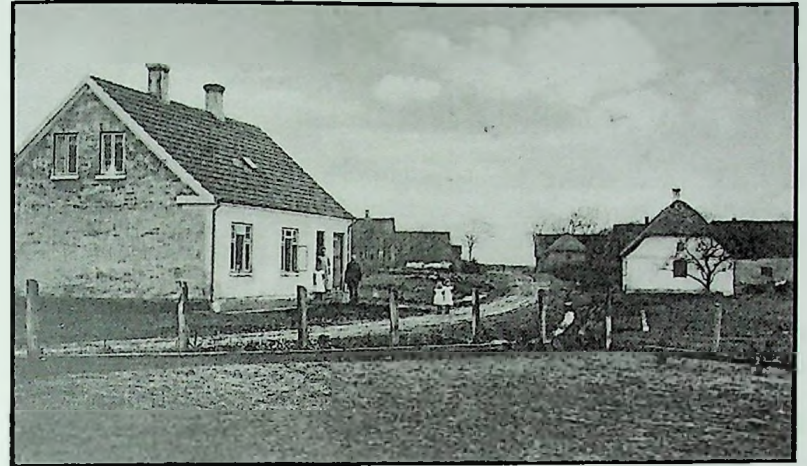


Balle Nedergaard fra 1700.

Tegnet 1991 af Jørgen Michaelsen.

# Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns  
Lokalhistoriske Forening  
2015



*Gadeparti fra Hvinningdal i 1910.*

## Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns  
Lokalhistoriske Forening  
2015

# Forord

8. udgivelse af "Historier fra Balle Sogn"

Efter et års pause, udgiver foreningen igen et hæfte i år.

Nogle personer har velvilligt været medvirkende til at få lavet nogle interview, som kan læses i dette hæfte. Vi har også fundet udklip af historier hos Silkeborg Arkiv.

Vi har erfaret, at hæftet i stor udstrækning er købt af personer med interesse for lokalhistorie fra Balle sogn. Hæftet er dels brugt som samleobjekt eller som julehilsen til familie og venner.

Det er derfor med glæde, at vi kan præsentere et nyt hæfte i rækken af Historier fra Balle Sogn. Vi prøver at bringe både nyere og gamle historier.

Alle vore medlemmer modtager automatisk et hæfte årligt.

Hvis der er ønske om at købe flere hæfter, kan det ske ved at kontakte et bestyrelsesmedlem, der altid ligger inde med nogle hæfter.

Prisen for et hæfte er 25 kr. Hvis hæftet skal sendes pr. post betales porto oveni.

Hvis der er en person, der har en god ide til lokale fortællinger, og ting, der har historisk interesse, som lokalhistorisk forening kunne arbejde videre med, vil vi være meget taknemmelige for en henvendelse.

Kontakt da en fra bestyrelsen, der gerne vil tage en snak om det.

**Obs.:** Foreningen er meget interesseret i at få lov til at låne - kun låne - billeder eller andre effekter, som viser noget om dagliglivet, personer, huse, gårde eller landskaber, alt hvad du synes, der kan være af interesse for Balle Sogns Lokalhistorie.

Vi håber, at hæftet bliver til glæde for dig og din familie.

Bestyrelsen

# Indhold

**Udpluk fra Harald Overgaards fortælling Side 5**

*Nedskrevet af Else Drejer fra kassettebånd*

**Hvinningdal Forsamlingshus Side 9**

\*

**Mindeskrift for Susanne Margrethe Johansen Side 10**

\*

**Min opvækst på Nørrehedevej 52 Side 14**

*Skrevet af David Kristensen og fortalt til Frede Skipper*

**Livet på Balle Overgaard Side 30**

*Skrevet af Jens Heine Overgaard i 2011*

**Hermine og Herluf Sørensens tid på Vester Kejlstrup Side 44**

*Leveret af Pauli Sørensen. Skrevet af Hermine Sørensen*

*\* Disse artikler er skrevet på basis af materiale indsamlet af Vagn Lihn Kristensen. Materialet findes på Silkeborg Arkiv.*



© 2015 Balle Sogns Lokallhistoriske Forening  
Oplysninger fra hæftet må gerne benyttes med henvisning til kilde.  
Billederne i hæftet er fra foreningens arkiv samt fotos af Vagn Lihn Kristensen m.fl.

Redaktion:	Korrektur:
Hanne Just Pedersen	Else Drejer
Frede Skipper	Jørgen Stadil
	Lis Thavlov

Layout, dtp og omslag:  
Frede Skipper

Hæftet koster 25 kr. og kan købes hos bestyrelsens medlemmer:  
Formand Hanne Just Pedersen, Vesterbakken 3 b, 8600 Silkeborg  
Tlf. 2218 9211

Else B. Drejer, Frank Jægers Vej 41, 8600 Silkeborg  
Tlf. 8685 5209 - 2146 8283

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5220

Kasserer Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg  
Tlf. 2781 5089

Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5296

Samt hos:  
Silkeborg Arkiv, Hostrupsgade 41 A - Tlf. 8722 1924

Forlag: Lokallhistoriske Foreninger i Silkeborg Kommune.  
"Historier fra Balle Sogn" er udgivet i samarbejde med Silkeborg Arkiv.  
Trykt hos Silkeborgs Kommunes Indkøbskontor.

## Udpluk fra Harald Overgaards fortælling *Nedskrevet af Else Drejer fra kassettebånd*

Udpluk fra Harald Overgaards fortælling om "Balle Overgaards" tilblivelse på 550 tønder land (1650-53).

Den første ejer hed Jens Nielsen, men i svenskekrigens tid kunne han ikke betale sin landgilde og overgav gården til kronen ligesom en hel masse andre bønder i sognet. Kongen Frederik d. 3. var blevet noget forarmet af krigen og havde lånt en hel masse penge af en af sine mundskænke, der hed Christian Fischer. Dem kunne han ikke betale tilbage og overlod derfor en hel del af omegnens gårde til denne mundskænk. Det var denne Fischer, der købte gården "Vester Kejlstrup" ved Silkeborg.

Den oprettede han som herregård og derfor skulle omegnens bønder gøre hovarbejde på "Vester Kejlstrup". Bl.a. er Sinding Hovvej fra den tid. Men papirerne var lavet, så den dag, de havde mulighed for det, kunne de købe deres jord tilbage, så de ikke var fæstebønder mere.

### "Balle Overgaard" som fæstegård

Da "Balle Overgaard" skulle være fæstegård, syntes Fischer, at 550 tønder land var for stor til en fæstebonde, så han delte stuehus og udbygninger lige over og satte to fæstebønder på. Det var brødre eller svogre i flere slægtled og da man så kom til Stavnsbåndets opløsning i 1788, købte ejeren på den anden gård sig fri med det samme, mens Martin Poulsen, som sad på hovedparcellen Overgaard matr. nr. 1a, ikke havde råd til at købe sig fri. Det fik han først råd til i 1807.

Skellet blev dog først sat mellem gårdene i 1817-18, hvor man så også fysisk skilte gårdene ad og flyttede bygningerne fra hinanden. I den gamle gård i indkørselsportalen var der en bjælke, hvorpå der stod 1651. Den kom med til denne gård og blev lagt op over en åben skorsten i



*Bjælken med årstallet 1651.*

stuehuset, hvor den først i 1951 blev taget ned og lagt ud over den dør, hvor den oprindelig måtte høre til.

### **Svigersønnen overtog ejendommen**

Martin Poulsen havde en datter, som blev gift med en fætter fra Øster Bor-ding. Samtidig med giftermålet måtte gården på tvangsauktion, men svi-gersønnen havde en formue på 100 rigsdaler, som han betalte og fik der-med skødet på "Balle Overgaard". Deres søn blev opkaldt efter bedstefa-deren og kom til at hedde Martin Overgaard. Da konen senere døde, gifte-de han sig igen med en pige fra den anden ende af sognet. De fik en hel del børn og min bedstefar Niels Overgaard var en af dem.

En anden af sønnerne Søren Jensen Overgaard blev lærer i Årslev ved Randers og han har i to omgange været rigsdagsmand i Kjellerup kreds.

Døtrene blev gift med gårdmænd i omegnen. Vi regner derfor med, det er en slægtsgård i hvert fald 4-5 slægtled tilbage.

### **Skoven**

For 3-400 år tilbage var der oprindelig skov her omkring helt til Silkeborg og ud til Bøllingsø, der blev udtørret omkring 1873-74. Skoven er blevet udryddet på forskellig måde, bl.a. blev der brændt trækul, som blev brugt til udvinding af jern, der blev smeltet ud af myremalm. Der stod i de gam-le papirer, at bonden på "Balle Overgaard" skulle aflevere to klode jern til staten. Det var en form for statsskat.

Samtidig havde de løsdrift med heste, køer, får og svin (bonden skulle også aflevere to olden svin om året).

Bønderne brugte træerne til udvinding af jernet, dyrene ødelagde gen-væksten og da der jo også var en umådelig mængde kronvildt på egnen, der åd af træerne, blev skoven ødelagt, så heden kunne tage over og egnen blev efterhånden fattig.

### **Bøllingsø**

Omkring 1872-73 kom et konsortium fra Århus på en 3-4 mand, der havde købt Bøllingsø på 300 tønder land med ret til at udtørre den. I nærheden lå en vandmølle ved Klode Mølle, der skulle de så købe retten til at lede van-det ud i Karup Å. På den måde kunne de tørre søen ud. De skulle også kø-

be nogle lodsejere ud, der havde søret. Det tog tre år, inden søen var ud-tørret.

Da vandet var væk, kom der mosejord til syne ved bredden. Det var godt for lodsejerne, men da bunden var helt tør, var der kun en 30-40 tøn-der land tilbage, der kunne dyrkes.

### **Tusindvis af hjortetakker**

Da de skulle til at pløje jorden, kunne de ikke komme til for grene. Men da de så nærmere efter, var det hjortetakker. Der var i tusindvis af hjortetak-ker. Store flotte kronhortegevire. De pløjede op i læssevis, så de lejede banevogne for at køre dem til København, hvor de solgte dem for to - tre kroner stykket.

Da man skrev om det i aviserne, kom der en videnskabsmand fra Kø-benhavn for at se nærmere på fænomenet. Han mente, det måtte have væ-ret en stor skovbrand, som havde drevet dem ud i søen, hvor de så var druknet. Nogle år efter mente en anden videnskabsmand, at de kunne væ-re gået ud på isen, som så var bristet. Nogle år efter igen kom der en tredje videnskabsmand med en mere troværdig forklaring. Han fortalte nemlig, at ovre i Canada var der noget, de kaldte hjortekirkegårde. Når hjorten blev gammel og træt, gik den ud et bestemt sted for at dø i fred og ro. Han mente derfor, at det, man fandt i Bøllingsø, ikke kunne være en stor flok, der var død på en gang, men måtte være sket igennem årtusinder at hjorte-ne var gået derhen for at dø i dyndet.

### **Tollundmandens findested**

Bøllingsø er nok den mest ejendommelige sø i Danmark, da der er gjort mange fund her f.eks. den berømte Tollundmand foruden både og æble-stokke, som er gnavet spids i begge ender af bævere. Man har fundet fi-skekroge og mange andre ting, som er lavet af sten, hvilket er bevis på, at området har været beboet helt fra oldtiden. Det har været et godt sted at bo, da Bøllingsø lå på grænsen med skov til øst og Alheden til vest og mange fisk i Karup Å.

### **Mordet ved Klode Mølle**

En pige, der har tjent på Klode Mølle fortalte, at en dag ved middagstid



kom en omstrejfende mand med en sort puddelhund hen til møllen. Ved alenstid kom han ind til pigen og bad hende om at trække slibestenen, da han skulle have en dolk slebet. Da pigen spurgte ham, hvad han skulle bruge den til, sagde han, at det var til at stikke mølleren ihjel med, thi han havde hørt, at mølleren skulle have mange penge.

Det fortalte hun så til mølleren, som derfor beholdt sit tøj på om aftenen, da han gik i seng. Ved midnatstid hørte de, der kom en stormende ind igennem køkkenet og ind i soveværelset, hvor han overfaldt mølleren. Da mølleren lå i sit tøj, sprang han op og værgede for sig, men fyren fik held til at jage sin dolk i ham, men forbryderen blev alligevel bange og løb ud igen. Konen løb ud og kaldte på pigen, men mølleren var død.

### Mølleren sad ved køkkenbordet

Ved fælles hjælp fik de ham slæbt ud i køkkenet, og satte ham ved enden af køkkenbordet, så han sad med hovedet ned i hænderne og lagde biblen foran ham. Morderen gik i mens rundt ude foran og da han gennem vinduet så, mølleren sidde ved bordet, troede han ikke, han var død alligevel og turde ikke gå ind igen, men flygtede og sad oppe i kirketårnet i Kragelund i tre døgn og turde ikke gå derfra. Mordet blev efterfølgende meldt til politiet.

Mens de havde sloges om natten, havde mølleren revet en knap af forbryderens frakke med et stykke tøj ved, og hans puddelhund var lukket inde i laden, den havde han ikke fået med sig i farten.

### Morderen fundet på kro

Da politiet kom, fik han puddelhunden og knappen med sig og med det, gik han fra kro til kro for at søge efter manden. Da han et halvt år efter kommer ind på en kro i Sønderjylland, løber hunden hen til en mand og springer op ad ham. Da betjenten kommer hen til manden, ser han, at der mangler en knap i frakken, og manden bliver arresteret.

Han blev så ført til Klode Mølle og ud på en kæmpehøj, hvor han blev henrettet. Der blev gravet et stort hul, hvor han kom ned og en bunke sten blev smidt oven på liget.

*Harald Overgaard blev født 1896 og døde 1974*

## Hvinningdal Forsamlingshus

Den 2. maj 1887 samledes en kreds af beboere i Balle sogn hos Mads Johansen for at drøfte opførelse af et forsamlingshus i Hvinningdal, som Mads Johansen var initiativtager til.

Der var stor enighed for husets opførelse, men knap så stor enighed om fremskaffelse af penge til byggeriet. Til sidst skulle Mads Johansen have slået i bordet og udtalt, at han gerne lånte og garanterede for det resterende beløb.

Forsamlingshuset, som var det første i omegnskommunerne, blev indviet den 8. september 1887 på Grundtvigs fødselsdag, idet mange fra udvalget var stærke tilhængere af den Grundtvigske retning, som stærkt prægede sognet på den tid.

Morten Hull, Kr. Rasmussen, Thomas Petersen, gårdejer og sognefoged 1882-1921, Poul Thøgersen, Mads Johansen, gårdejer og formand for sognerådet, Jens Peter Fillipsen, Damgård, Buskelundvej 3 og Peter Petersen Rask, teglværksejer i Lysbro tilså opførelsen af forsamlingshuset, og ordnede økonomien. Ved afleveringen bevilgede man 60 kr. til håndværkerne som påskønnelse for vel udført arbejde.

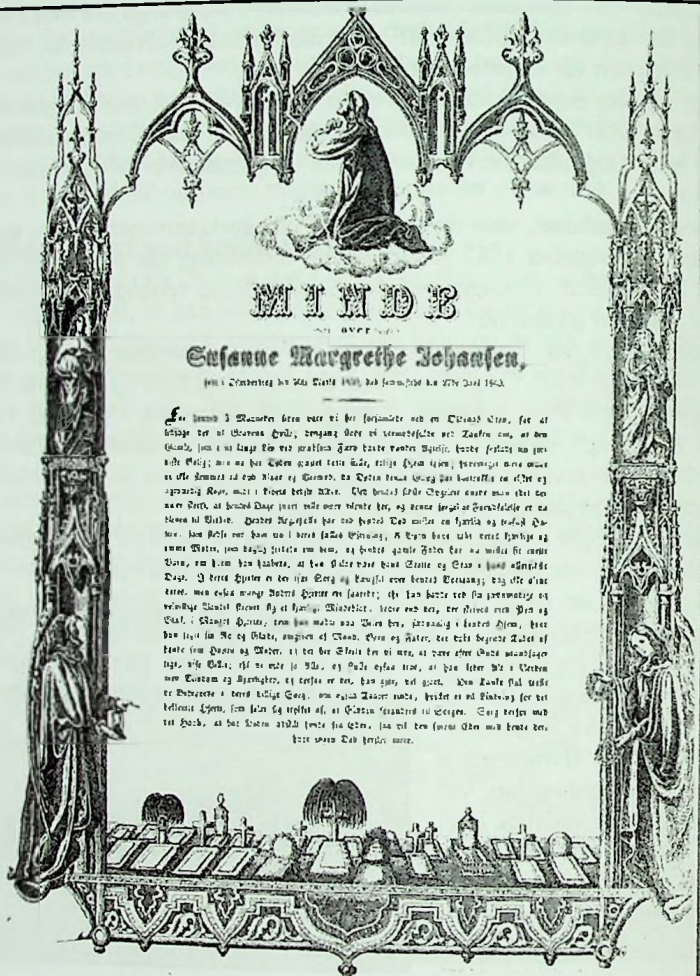
Når man valgte at lægge sognets forsamlingshus nord for Hvinningdal by, som jo ikke var geografisk midt punkt for Balle sogn, kan man tænke, at det skyldes en slags oprejsning eller erstatning til Hvinningdal, der havde langt til både kirke og skole, hvad mænd som Mads Johansen, Jens Peter Fillipsen, og ikke mindst Peter Petersen Rask nok kunne gøre gældende, men den egentlige årsag må ganske afgjort søges deri, at Hvinningdals krav om forsamlingshus var stærke, fordi de åndelige interesser på den tid var dybere her end andre steder indenfor sognegrænsen.



**Mindeskript for Susanne Margrethe Johansen**  
 Eksempel på mindeskriver fra en tid, hvor skriften var med gotiske bogsta-  
 ver og hvor livets forløb var under svære vilkår.  
 Susanne boede på "Karenslund", Øster Bordingsvej 20.

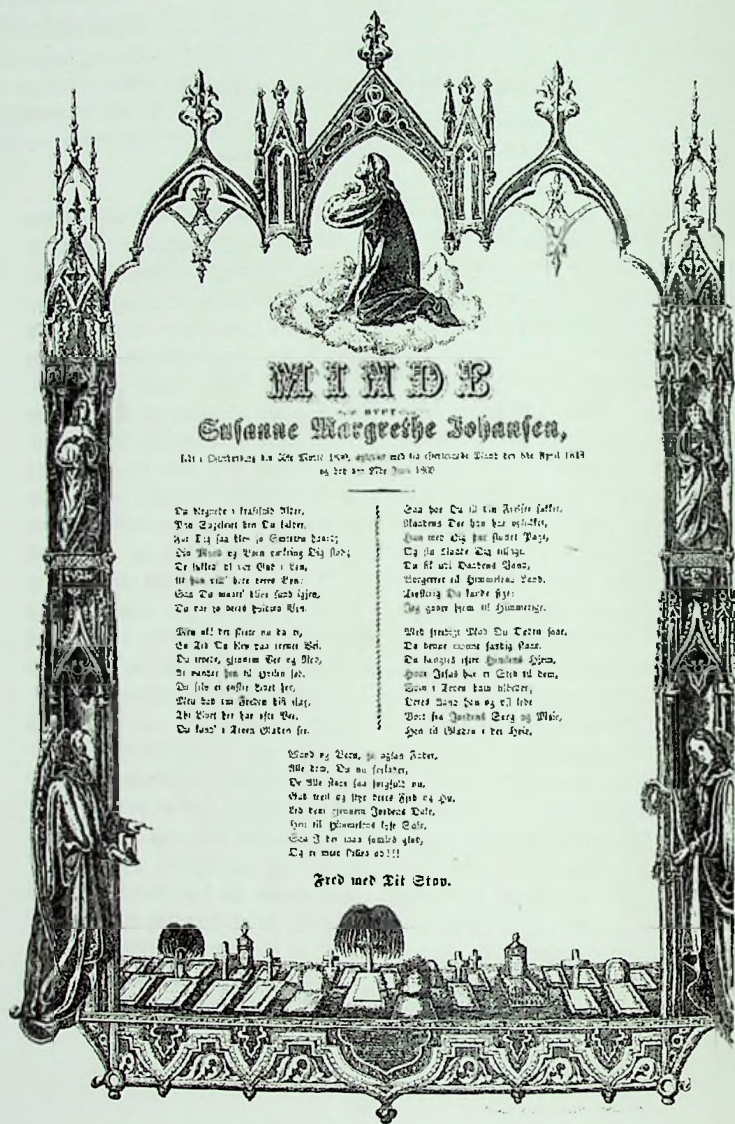
Minde  
 over

Susanne Margrethe Johansen  
 Født i Østerbording den 30th marts 1830  
 Død sammested den 27de juni 1869



For hen ved 3 måneder siden var vi her forsamlede ved en oldings støv, for at ledsage det til gravens hvile; dengang stod vi vemodsfuld ved tanken om, at den gamle, som i sit lange liv ved stræbsom færd havde vundet agtelse, havde forladt sin jordiske bolig; men nu har døden gæstet dette stille, rolige hjem igen, hvor meget mere må vi ikke stemmes til dyb alvor og vemod, da døden denne gang har borttrykket en elsket og agtværdig kone, midt i livets bedste alder. Ved hendes sidste sygeleje anede man (det der nu er sket), at hendes dage ville være til ende her, og denne sørgelige forudfølelse er nu blevet vished. Hendes ægtefælle har ved hendes død mistet en kærlig og trofast hustru, som stedse var ham tro i deres fælles gerning; 8 børn har tabt deres kærlige og ømme moder, som daglig fredede om dem, og hendes gamle fader har nu mistet sit eneste barn, om hvem han håbede, at hun skulle være hans støtte og stav i hans allersidste dage. I jeres hjerter er der især sorg og længsel over hendes bortgang; dog ikke alene deres, men også mange andres hjerter er sårede; thi hun havde ved sin jævnmodige og velvilligeandel skrevet sig et kærligt mindeblad, bedre end det, der skrives med pen og blæk, i manges hjerter, dem hun mødte på vejen her, sædvanlig i hendes hjem, hvor hun søgte sin ro og glæde, omgivet af mand, børn og fader, der dybt begræder tabet af hende som hustru og moder, og det her skete bør vi tro, at være efter Guds uransagelige, vise vilje, thi vi vide alle, og skulle også tro, at han leder alt i verden med visdom og kærlighed, og derfor er det, han gør, vel gjort. Den tanke skal trøste de bedrøvede i deres villige sorg, om også tårer rinde, hvilket er til lindring for det beklemt hjerte, som føler sig trykket af, at glæden forandres til sorgen. Sørg derfor med det håb, at har døden adskilt hende fra jer, så vil den forene jer med hende der, hvor ingen død hersker mere.





**M I N D E**  
 over  
**Susanne Margrethe Johansen,**

Født i Døsterbording den 30te Marts 1830, og død den 27de Juni 1869.

Du sigtede i fridags Nær,  
 Du sigtede den Du taler,  
 Du sig saa Nær i Gensidig Bær;  
 Du sig og Nær sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig.

Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig.

Med sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig,  
 Du sig sig sig sig sig sig.

Fred med dit Stov.

Minde  
 over  
 Susanne Margrethe Johansen  
 Født i Østerbording den 30th marts 1830  
 Død sammested den 27th juni 1869

Du blegnede i kræfffuld alder,  
 På sygelejet hen du falder,  
 For dig blev jo smerten hård;  
 Din mand og børn omkring dig stod  
 De sukked' til vor gud i løn,  
 At han vild' høre deres bøn:  
 Så du mått' blive sund igen  
 Du var jo deres huldtro ven.

Så har du til din frelser sukket,  
 nådens dør han har oplukket,  
 han med dig har sluttet pagt,  
 og sin nåde dig tilsagt,  
 du fik udi dåbens vand,  
 borgerrret til himmelens land,  
 trøsterig du kunne sige:  
 Jeg går hjem til himmerige.

Men ak! Det skete nu da ej,  
 En tid du blev på tornet vej,  
 Du troede, gennem vee og nød,  
 At vandre hen til hvilen sød.  
 Du selv ej ønsket livet her,  
 Men bad om freden hist især,  
 Thi livet her har ofte vee  
 Da kun' i troen glæden see

Med frejdig mod du døden så  
 Da denne monne færdig stå  
 du længtes efter himlens hjem,  
 Hvor Jesus har et sted til dem,  
 som i troen ham tilbeder;  
 deres mand han og vil lede  
 bort fra jordens sorg og møje,  
 hen til glæden i det høje.

Mand og børn, ja også fader,  
 Alle dem, du nu forlader,  
 De alle stå så sorgfuld nu,  
 Gud trøst og styr deres fjed og hu,  
 Led dem gennem jordens dale,  
 Hen til himmelens lyse sale,  
 Så I der må samles glad  
 Og ej mer skilles ad.

**Fred med dit støv**



## Min opvækst på Nørhedevej 52

*Skrevet af David Kristensen og fortalt til Frede Skipper*

Mine erindringer om min barndom starter omkring min bedstemor - morfors død og begravelse, da jeg var fire år gammel. Ellers husker jeg min første skoledag, hvor jeg blev fulgt til skolen af naboen Rasmus Snedes datter Johanne. De boede på "Hylkærhøj", Nørhedevej 41.

Jeg er opvokset på ejendommen Nørhedevej 52, Øster Bording, og født den 21. februar 1934. Mine forældre var Anders Kristensen født den 9. juni 1897 og Nelly Kirstine Kristensen, født Sørensen den 14. februar 1896.



### Krigen sætter sine spor i min erindring

Det næste, jeg husker klart, er den 9. april 1940, da tyske flyvemaskiner væltede ind over landet i store flokke - "meget spændende syntes vi børn". I de følgende dage kom også soldater på landjorden, til fods, i lastbiler og tanks med kanoner på taget. Især omkring Øster Bording skole ved vej-

krydset Jordkærvej - Øster Bordingvej var der stor aktivitet, men lærer Tage Glud Laursen forbød os at stå ved vejsiden og glo på de velpudsede tyske soldater. Vi skulle allerhelst lade som om, de slet ikke var der. I lang tid blev Øster Bording forsamlingshus, som ligger lige over for skolen, brugt som kaserne og soldaternes biler var parkeret på skolepladsen, som ellers var vores legeplads. De tyske soldater ville gerne i kontakt med os, nogle af dem havde sikkert børn på samme alder som os.

### Tiden med rationeringsmærker

I det hele taget var min barndom meget præget af krigen. Efterhånden som krigen skred frem, blev der mangel på næsten alt. Der blev udstedt rationeringsmærker på smør, sukker, brød, kartoffelmel, fodtøj, tøj og meget andet, men da vi boede på landet med tre køer, en hest, høns og grise, kunne min mor og far stort set fremstille alt selv.

Min far fremstillede en lille kerne, hvor mor af fløde lavede smør og kærnemælk. Sukker blev fremstillet af sukkerroer, eller det var vel nærmest sirup, det blev til. Sødt var det i hvert fald, selvom det ikke var særligt velsmagende. Kartoffelmel blev selvfølgelig lavet af kartofler, som blev raspet i stykker, hvorefter kartoffelmelet blev udvasket med vand. Efter mange skylninger havde man det fineste hvide kartoffelmel.

Også hvedemel og rugmel blev hjemmelavet. Far kørte til Serup Mølle med kornet og fik det malet meget fin, derefter kom det hjem og alle skaller "klid" blev renset fra i en maskine, som min far havde lavet. Melet var nok ikke så hvid og fin, som det man køber i dag, men der kunne udmærket bages brød af det.

Også garn blev hjemmegjort. Den gamle rok, som havde stået på loftet i mange år, blev fundet frem og nye reservedele blev fremstillet af en fingernem far, og mor lærte sig hurtigt at spinde garn til strømper og vanter. "Nød lærer nøgen kvinde at spinde". Vi børn deltog i alle disse gøremål og oplevede på den måde en masse ting, som nutidens børn slet ikke får del i.

### Min bror og jeg hjalp til ved landbruget

Jeg og min fire år ældre bror Gustav, født den 26. juni 1929 deltog også i alt det daglige arbejde med dyrene i stalden og pasning af de syv tønder land, der hørte til ejendommen.

Høsten blev i min barndom klaret med høle, som far brugte og jeg hjalp med til at binde neg. Senere har vi også fået høstet med selvbinder. Det var naboen, som kom og hjalp. Man hjalp jo hinanden dengang.



*Anders, Nelly og Gustav høster med le.*

Ikke mindst pasningen af den store hønseflok, som mine forældre havde etableret, 500 høns var der i hønsehuset, et ret stort hønseri på det tidspunkt. Desuden rugede vi kyllinger ud, som vi solgte. Vi havde to Funki rugemaskiner, hvor der hver 6. dag blev lagt 1500 æg. Efter 21 dage kom der ca. 1000 kyllinger, som blev solgt til landmænd fra nær og fjern.

Alle kyllingerne skulle pakkes i kasser, hvor der kunne være 2 x 25 i hver kasse. Når vi pakkede dem, hed det, "tæl til 26". Så var der en ekstra i hver kasse. De fleste kyllinger blev afhentet, men der blev også sendt nogle med tog fra Øster Bording Station.

Vi havde jo også salg af æg fra vores store hønseflok. Æggene blev solgt til Brugsen i Øster Bording, som sørgede for vidresalg eller de kom til en grossist. Alt køb af almindelige dagligvarer blev også foretaget i Øster Bording Brugs. I starten var det uddeler Anders Peder Jørgensen. Senere var det uddeler Alfred Olesen.



*Nelly, David og Erik, københavnerdrengen.*

## Sæson for udrugning af kyllinger

Rugemaskinerne blev startet tidlig forår eller sen vinter. Jeg kan huske, at da vi havde disse isvintre og ledningerne faldt ned, forsvandt strømmen fra de ventilatorer, der var i gang på rugemaskinerne. Selve rugemaskinerne fik varme fra petroleumsovne, men varmen skulle fordeles og det skulle ventilatorerne sørge for. Da vi ingen strøm havde, skulle de trækkes ved håndkraft.

Far, der var meget opfindsom, fik konstrueret et aggregat, som bestod af en slibesten og et kabel, uden at jeg kan forklare, hvordan det virkede. Det skulle så trækkes ved håndkraft fem minutter på den ene rugemaskine og derefter fem minutter på den anden. Og det skulle man hele døgnet.



*Hønsehuset på modsatte side af vejen.*

For at man måtte sælge daggamle kyllinger, skulle hønsene tuberkulinprøves hvert år. Da vi også købte æg til kyllingeproduktion fra andre leverandører, skulle deres høns også tuberkulinprøves. Det var noget af en fest, når dyrlægen kom for at tage disse blodprøver, der blev taget under vingerne på hønsene. Alle skulle hjælpe til, selv naboerne kom for at se det og give en hjælpende hånd.

## Øster Bording Foderstoflager, Øster Bordingvænget 7

Grovvarer til hønsene fik vi hos Øster Bording Foderstoflager på Øster Bordingvænget 7. Det blev passet af foderstoffuddele Jens Andreas Jensen. Han havde tidligere haft en ejendom på Overgårdvej 8, Funder Nørhede, men da den blev solgt, fortsatte han som foderstoffuddeleer.



### Familien fik telefon

Fordi vi havde salg af kyllinger havde mor og far anskaffet sig telefon, hvor vi hørte til centralen i Sinding. Det var ikke almindeligt, at man havde den slags nymodens ting. Jeg husker, at folk fra Nørreheden kom for at låne telefonen, når man skulle have bud efter læge, dyrlæge og andre ting, som skulle gå hurtig. Nogle turde ikke selv bruge det nymodens apparat, så mor måtte assistere med opkald, som foregik ved, at man ringede til centralen og bestilte det ønskede nummer og når så forbindelsen var etableret, ringede centralen tilbage og sagde: "Så er der forbindelse".

Jeg er et af de børn fra den tid, som kan prale af at være født med elektrisk lys og telefon. Også med hensyn til elektrisk lys var min far blandt de første der på egnen. Strømmen fik man leveret som almindelig strøm eller teknisk strøm. Min mor sagde om far, at han ikke kunne have to tikronsedler til at røre hinanden uden, at de skulle bruges til noget nyt.

Især om sommeren var der nok til os børn at lave, marken skulle passes med harve og plov, roer skulle tyndes og køer skulle flyttes. De stod jo i tøjler og skulle flyttes hver time, så de kunne få det nye græs.

### Far arbejdede som tækkemand

Hele sommeren var min far på arbejde, han tog ud som tækkemand. Efter han havde lært faget af Hans Jensen - også kaldet Knækkenborg - fra Karlshøjvej 3, Hvinningdal Hede, tog de ud sammen. Senere da Hans Knækkenborg stoppede, arbejdede han sammen med Chresten Andersen, Øster Bordingvej 10, Balle Huse. De lagde stråtag på husene på gårdene, men også sommerhuse med stråtag var ved at være moderne. Særlig for velhavende som direktører, læger og andre rige folk.

### Kammerater hjalp med at køre sand

Nu lyder det måske som om, det hele var arbejde fra skole til aften, men sådan oplevede jeg det slet ikke. Mange af mine kammerater var misundelige på mig for alt det, som jeg fik lov til at lave. På et tidspunkt sidst på sommeren, når de gamle høns blev solgt og hønsehuset var tømt og rengjort, skulle der hentes sand fra en grusgrav ca. en km. borte. Selvfølgelig var det en opgave for os børn. I flere dage kørte vi frem og tilbage med hest og vogn for at hente sand, som blev strøet på gulvet i hønsehuset til

de nye høns, som var kyllinger fra sidste forår. Da kunne vi altid få hjælp fra børn, som ikke selv boede på et landbrug. Det syntes de var spændende.



*Københavnferiedrengen Erik og David.*

### Familieferie og københavnferiedreng

Som dreng kom jeg også på sommerferie hos noget familie i Bjerring ved Bjerringbro. For at komme på ferie i Bjerring måtte man cykle de 30 km, men det var ikke så langt dengang.

Efter krigen havde vi en feriedreng fra København. Han kom med tog og var her i fire-fem uger. Han hed Erik Fischmann og var lidt yngre end mig. Han kom på ferie hos os i tre år.

### Isvintrene 1940, 41 og 42

Også om vinteren var der megen aktivitet. Jeg husker vintrene som en tid, hvor man kunne stå på ski og løbe på skøjter hver dag. Men det er jo nok de tre isvintre 1940, 41 og 42, som står så klart i min erindring. I hvert fald havde vi næsten alle sammen ski, skøjter og fedtlæderstøvler - lange læder

snørestøvler - som var velegnede til både ski og skøjter. Så kunne vi løbe på ski til skøjtesøen ved Rasmus Snede på Nørhedevej 41 og spænde skøjterne under støvlerne, når vi ville stå på skøjter - smart ikke!

De tre isvintre føltes nok ekstra hårde fordi husene ikke var isolerede, og opvarmningen skete fra en kakkelovn midt i huset. Jeg husker, at der var rim på ydermurene i soveværelse og værelser, som ikke var direkte opvarmet af kachelovnen og vinduerne var tykke af rim. På et tidspunkt frøs kaffekanden fast på komfuret. Også i stalden var der problemer. Min far tætnede alle sprækker og revner og på et tidspunkt var det blevet så tæt i stalden, at dyrene lå og hev efter vejret på grund af iltmangel. Så var det med at lå lukket op, selv om det var koldt. En nat frøs det -31 grader.

Jeg husker en vinter - en af de hårde - ja, det var vist hen på foråret, at vores vand bundfrøs i 90 cm dybde og det tøde ikke op før grundlovsdag.

Under isvintrene 1941-42-43 faldt der isslag, så at stort set alle ledninger faldt ned, også vores telefonledninger faldt ned, så der var ingen telefonforbindelse. Men min far, der var opfindsom, fulgte så vores ledning op til Sinding. Hang dem et stykke op på masterne og samlede den. Da vi så kom hjem, skulle han prøve at ringe op til centralen for at finde ud af, om det var vores nummer, der blev ringet fra og det var det.

### Blev bladuddeler

Fra jeg var 11 år, overtog jeg uddeling af bladene Hjemmet og Ugerevyen fra min storebror Gustav, som på det tidspunkt kom ud at tjene. Ruten gik fra Øster Bording over Balle, Gammel Balle, Hvinningdal gennem Overgård skov til Overgaard og hjem. En drøj tur en kold vinterdag. Ca. 30 blade skulle deles ud. Bladene kostede 40 øre, som jeg selv skulle opkræve og afregne med 31 øre til bladkompagniet Gutenberghus, så der blev 9 øre pr. styk til mig. En god lille forretning for en dreng på 11 år - næsten halvdelen af, hvad en voksen mand kunne tjene på en dag.

Overskuddet fra bladsalget fik jeg selv lov at bestemme over. Der var ikke noget med, at der skulle spares op. Så jeg har sikkert/måske soldet dem op. Vi skulle selv administrere vores penge.

### Om familien

Mine fætre og kusiner på min fars side kender jeg ikke meget til. Min far



*Københavnerdrengen Erik og David. De forreste ukendt.*

var den yngste af tolv søskende, og jeg er den yngste af os fem søskende, så derfor er der stor aldersforskel på mine fætre og kusiner på fars side.

Min mor havde to søskende. En ældre søster Johanne var gift med Marius Kristoffersen i Pindhus, Kragelundvej 2. De havde syv børn, hvoraf den yngste hed Gustav. Gustav kom til at bo hos min far og mor, da Johanne døde, mens han var spæd og han blev således min storebror.

Mors lillebror Martin Sørensen var gift med Marie, de boede på Øster Bordingvej 49. De havde fem børn, hvoraf den yngste Alex kun var et år ældre end mig. Dem fik vi ofte besøg af om søndagen. Gustavs søskende kom også jævnlig på besøg.

### Mine søskende

Udover min storebror Gustav, som var født den 26. juni 1929, havde jeg tre ældre søskende. Ejner som var født den 15. august 1925, Magda som var født den 27. december 1923 og Viggo som var født den 28. august 1920. Det er ikke store ting, jeg husker fra min barndom om de tre ældste,



men jeg husker, at der var fest og glade dage, når de om søndagen og til helligdage kom hjem på besøg.

## Hvordan jeg oplevede sabotage



Efterhånden som krigen skred frem, blev der flere og flere uroligheder, ikke kun i de store byer men også ude på landet mærkede vi den begyndende modstandsbevægelse. Jeg husker en sommeraften, hvor der lød et kæmpe brag og en støv- og røgsky steg til vejrs. Det var Kjellerup banen ned ved Hvinningdal trinbræt, der blev sprængt og nogle personer, som vi kendte blev taget af tyskerne, blandt andet var vores nabo i "Pindhus" - Ejner Juul i forhør. Alle slap fri dagen efter på nær en, som tyskerne mente, havde været med til sprængningen.

Jeg er senere blevet fortalt, at der omkom en del tyske soldater ved den lejlighed vistnok på grund af et nyt og kraftigere sprængstof, som modstandsfolkene havde modtaget fra England. Det var jo ellers kun meningen at afbryde forbindelsen.

Også mordet på Kaj Munk den 4. januar 1944 husker jeg tydelig. På et

tidspunkt kort tid efter mordet cyklede vi - en flok drenge ud på Hørbylund Bakke for at se stedet, hvor det var sket. Vistnok uden mine forældres tilladelse. På stedet var rejst et simpelt trækors af granrafter, som skovarbejderen, der fandt ham, havde samlet med en snor. Trækorset stod der i øvrigt i mange år, inden det nuværende stenkors blev rejst.

## Schalburgtage

Efterhånden bredte omfanget af sabotager sig over hele landet. Jernbaner blev sprængt og fabrikker, der fremstillede ting, som kunne bruges af tyskerne, blev jævnet med jorden. Samtidig opstod schalburgtage, som var en hævnakt fra tysk side mod danske bygninger. For eksempel blev håndværkerforeningens bygning på torvet i Silkeborg sprængt i luften den 8. december 1944.

Jeg husker en episode, hvor far, mor og jeg var til min fatters konfirmation i Silkeborg, og på vej hjem på cykel, blev vi standset mange gange og undersøgt for våben og sprængstof. Et eller andet var i gære. Samme aften og nat blev alle jernbaner omkring Silkeborg sprængt i stykker.

## Vi lyttede til BBC fra London

Hver aften klokken 20 sad vi med hovedet næsten inde i radioen for at høre dansk radio fra London. "BBC sender fra London", lød det ud af højtaleren, men tyskerne sendte støjsignaler på samme frekvens, så det var næsten umuligt at høre, hvad der blev sagt. I øvrigt var det strengt forbudt at lytte til udsendelsen.

Også de tyske soldater var meget interesseret i, hvad det skete i Europa. Vi hørte om, at USA efterhånden var gået ind i krigen og om kampene i Afrika, fremrykningen gennem Italien og frem for alt den afgørende landgang i Normandiet.

## Vi samlede patroner op efter, tyskerne havde haft øvelse

På trods af mine 10 - 11 år fulgte jeg levende med i, hvad der skete uden måske at forstå alt det grusomme, der skete. På nærmeste hold kunne vi følge de tyske soldater, som stadig var i Øster Bording forsamlingshus.

Efterhånden bestod styrken af trætte halvgamle mænd, som havde redet sig en friplads fra kampene på østfronten, og nogle drenge på 15 - 16

år som skulle uddannes til soldater. Der blev holdt øvelse rundt om forsamlingshuset.

Også hjemme i vores have havde der en nat været øvelse. Der var blevet efterladt hundredvis af løse patroner, som man simpelthen ikke gad skyde af. Det var spændende at samle disse løse patroner, tage træ projektiler af, ryste krudtet ud og sætte ild til det. Det sprang ikke i luften men brændte meget hurtigt. Det var vist ikke en leg, min mor syntes særligt godt om, men det var på den anden side heller ikke rart at have dem liggende rundt om i haven. Det var nok mine store søskende, der stod for ideen, jeg var trods alt kun 9 - 10 år på det tidspunkt.

### **Vi følte os som frihedskæmpere**

I slutningen af krigen havde tyskerne fået etableret telefon med ledninger på telefonpæle. Der kunne sagtens være op til 30 ledninger på hver sin klokke på samme pæl. De danske telefonledninger var sat op på samme måde, men til forskel fra de danske klokker, som var hvide, var de tyske klokker brune. Forbi skolen mod Kragelund gik et sådant ledningsnet. Det blev nu hurtigt en sport at skyde disse brune klokker ned med sten, når der ikke var tyskere i nærheden. Det var selvfølgelig strengt forbudt af lærer Tage Glud Laursen og vores forældre og måske heller ikke helt ufarlig, men vi følte jo nok, at vi var en lille smule frihedskæmpere.

Krigen nærmede sig nu sin afslutning, hvor englænderne og amerikanerne efter landgangen i Normandiet rykkede frem gennem Frankrig, Holland, Belgien og ind i Tyskland mod den danske grænse, samtidig kom russerne gennem Polen ind i Tyskland. Heldigvis kom englænderne og amerikanerne først til den danske grænse og langt ind i Tyskland dertil, hvor senere jerntæppet gik ned og delte Tyskland i øst og vest.

### **Frihedsbudskabet den 4. maj**

Den 4. maj var vi som sædvanlig samlet om radioen for at høre den danske stemme fra London. Jeg husker tydeligt, vi sad i køkkenet og pludselig blev udsendelsen afbrudt og lidt efter kom frihedsbudskabet, som vi har hørt utallige gange siden. Den 5. maj opstod med høj sol og klar himmel, en rigtig festdag. I skolen blev vi samlet om flagstangen til flaghejsning. Lærer Tage Glud Laursen var vist meget berørt af situationen, han kunne i

hvert fald ikke finde ud af at få flaget hejst, men op kom det. Vi har sikkert sunget et par fædrelandssange og så fik vi fri resten af dagen.

Min storebror Gustav tog til Silkeborg, jeg ville også have været med, men det fik jeg ikke lov til. Det var jo virkelig en festdag i hele byen.

Selv om krigen var slut, var der jo stadig tyske soldater i landet. Vi så dem som trætte mænd, der gik på deres flade fødder mod Tyskland, der var folk med trækvogne og gamle barnevogne med varer, som de gerne ville have med hjem, men ved grænsen blev alt taget fra dem, våben, udrustning og de ting, som de havde slæbt med sig hele vejen til grænsen.

Der var kommet en hel del flygtninge til landet, hovedsagelig fra den russisk besatte del af Tyskland, de levede i forskellige lejre her i landet. Ved Rye Flyveplads i nærheden af Gammel Rye blev der etableret flygtningelejr fra slutningen af 1944 til 1949. De fik vist ikke en særlig god behandling, vi havde jo et stort had til tyskerne, selv om disse flygtninge var helt uskyldige i krigen.

Silkeborg Bad var et af de sidste steder, hvor der var tyske tropper. Silkeborg Bad havde været hovedkvarter for hele norden, og de havde fået til opgave at forestå tilbagetrækningen af de tyske tropper fra norden.

Den 5. maj og dagene efter blev der hentet en masse mennesker, som frihedskæmperne mente, havde samarbejdet med tyskerne, nogle af dem fik en dom for landsforræderi, men der blev vist også hentet nogen, som var uskyldige.

Efter krigen kom tilværelsen efterhånden ind i normal gænge, selvom der stadig var mangel på mange ting og rationeringsmærker på kaffe, sukker og smør. Jeg husker endnu, da jeg som 13 - 14 år så den første banan, men helt hen til 1950 var der mangel på mange ting.

### **Vi dyrkede håndbold og gymnastik**

Om sommeren blev der spillet håndbold i gymnastikforeningen, vi spillede rundt om på forskellige græsmarker, som foreningen havde lejet af landmænd. Men ind imellem håndboldaftenerne syntes landmændene godt, at køerne kunne gå og græsse på marken, og så var det jo heller ikke nødvendig med en græsslåmaskine, men til gengæld gik køerne jo og tabte noget på jorden. Så inden spillet kunne begynde, var vi ude med en skovl for at fjerne de værste klatter.



Der var også en turnering, hvor vi spillede mod drenge fra de andre landsbyer i Gl. Skanderborg Amt. Sæsonen sluttede med finale kampe på stadion i Silkeborg.

Midt på sommeren blev der afholdt sportsfest, hvor der blev indbudt nogle hold fra nabobyerne.

På et tidspunkt besluttede bestyrelsen fra ØBG så at købe et stykke jord i Øster Bording, få det planeret, sået til med græs og plantet læhegn hele vejen rundt. Det var et stort stykke arbejde. Karlene rundt om på gårdene lånte heste og redskaber og så blev der arbejdet om aftenen og om søndagen. En søndag formiddag blev alle drenge, som spillede håndbold, kaldt sammen. Så skulle der samles sten. Jeg tror, vi fik en 15 øres is, da vi var færdige. Jeg syntes, det var en kæmpe stor plads, men nu kan jeg godt se, at den ikke er særlig stor. Det blev en rigtig dejlig plads, hvor vi tilbragte mange timer, der var ingen komøg, men til gengæld skulle der slås græs.

Om vinteren blev der lavet gymnastik i Øster Bording forsamlingshus, det var en ganske god sal med ribber ved endevæggen, men der var ingen varme kun en kakkelovn, som blev fyret op en gang imellem, og så drev væggene med vand.

Vintersæsonen sluttede med opvisning i forsamlingshuset og senere i Silkeborg i den store sal på Sønderport.

### Børnefødselsdage

Hver sommer blev vi inviteret til børnegilde hos de forskellige drenge i klassen, så havde vi en 25 øre med til fødselaren. Som regel fik vi saftvand og boller om eftermiddagen, derefter gik tiden med leg og spil og inden vi skulle hjem, fik vi stuede kartofler og frikadeller.

### Hvordan det var at gå i skole

Skolen havde kun to klasser, stor og lille klasse, vi gik tre år i lille klasse og fire år i stor klasse. Store klasse gik tre timer om formiddagen og lille tre timer om eftermiddagen, så var der jo tid til, at de store kunne hjælpe til ved landbruget.

Ellers gik tiden med skolegang og pasning af dyr og mark.

Vores lærer var god til at arrangere forskellige ting. Der blev spillet dillefant, hvor vi øvede i lang tid og til sidst blev der sat en scene op i for-

samlingshuset, hvor vi opførte stykket med forældre og søskende som publikum.

Hvert år før sommerferien kom vi på skoleudflugt. I lille klasse på korte ture, et år var vi på tur til Hinge sø. I tre år var der planlagt en tur til Himmelbjerget, men to gange kom vi ikke længere end til Ludvigslust eller Sejs, vist nok på grund af krigen, men vi fik da brugt et par kroner til is og sodavand, madpakken havde vi med hjemme fra, tredje gang kom vi så helt til Himmelbjerget.

I store klasse kom vi på længere ture. Et år var vi med toget til Ry, hvor vi gik ture i omegnen, vi var blandt andet ved Øm kloster for at se på gamle skeletter. På denne tur overnattede vi på Knudhule vandrehjem. Et af de sidste år kom vi alligevel til København i 3 eller 4 dage, hvor vi var rundt ved alle seværdighederne, blandt andet på Christiansborg og se Folketinget. Vi boede på Fregatten Jylland, som lå ved Langelinie tæt ved Langebro.

Det sidste år var vi på cykeltur med klassen, vi boede på vandrehjem og havde en rigtig god oplevelse trods regn og blæst. Cykeldækkene var efterhånden blevet så gode, at vores lærer turde begive sig ud på sådan en tur.

### Hønsene blev skiftet ud med kaniner

En tid efter krigen var kornet blevet så dyrt, at det ikke kunne betale sig at fodre hønsene med det. Jeg tror, det kostede 40 kr. for en tønde og når timelønnen kun var 1,50 kr., var det jo rigtig mange penge.

Hønsene røg ud og der kom kaniner ind i stedet for. Der skulle laves bure og plukkes føde til det hele. Vi havde 250 kaniner på et tidspunkt, men efter et stykke tid gik der sygdom imellem kaninerne og de røg ud igen.

Det var jo nok efterhånden blevet bedre med hønsene, de kom i hvert fald ind igen, da man nu kunne importere korn fra Rusland, blandt andet byg og noget man kaldte milo korn, majs fik vi også, vistnok fra Italien.

Hvert år blev de gamle høns sat ud, 75 af de bedste blev flyttet til et andet hus, nogle blev solgt til andre landmænd, men de fleste kom på slagteriet. Nye unge høns blev sat ind i hønsehuset. Det var kyllinger fra sidste forår, som nu skulle producere æg til salg og til rugemaskinen.

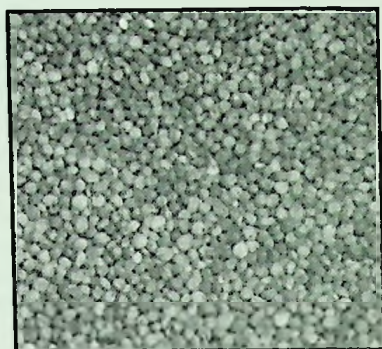
### Mund og klovsyge

På et tidspunkt omkring jul udbrod der mund og klovsyge ved vores naboer Povl Johansen og Johannes Bording, men ikke hos os. Min far ville gerne, at vi kunne få sygdommen samtidig med vores naboer, så vi ikke skulle være spærret inde på et andet tidspunkt. Det lykkedes ikke, selv om han tog roer med hjem, som naboens køer havde spist af.

Der skete det, at Povl Johansen kom en dag for sent med at fejre juleaften, da de havde været uden kontakt med andre mennesker i så lang tid, at de havde taget fejl af datoen.

### Tur til Silkeborg

Når vi skulle til Silkeborg foregik det ofte med skinnebussen fra Øster Bording Station, men mange gange cyklede vi.



*Milo korn.*



*Jordkærvej 2, "Dalsminde".*

### Julegrisen skulle slagtes

Op til jul skulle der slagtes gris. Der kom en hjemmeslagter og sørgede for, at vi fik slagtet en julegris, hvor der også blev lavet blodpølse og ellers blev en stor del af grisen lagt i saltkar. Men der til jul fik vi ferske kødvarer. Omkring 1950 blev vi medlem af andelsfrysehuset i Øster Bording.

### Kom ud som tjenestekarl

Som 14 årig kom jeg ud at tjene på en gård i Sinding hos Jens Peter Møller i 7 måneder, og derefter på gården "Dalsminde", Jordkærvej 2, Øster Bording, hos Arne Thomsen i to år.

Derefter på ungdomsskole i Jebjerg på Salling. Opholdet havde en varighed på 6 måneder, hvorefter jeg kom i tømrerlære.



*Bagerste række fra venstre er Johanne fra Bjerring, Niels, Jens Peter fra Bjerring, Anders og Nelly.*

*Forreste række fra venstre er det Esther og Henning fra Bjerring, Erik københavner feriedrengen og David.*

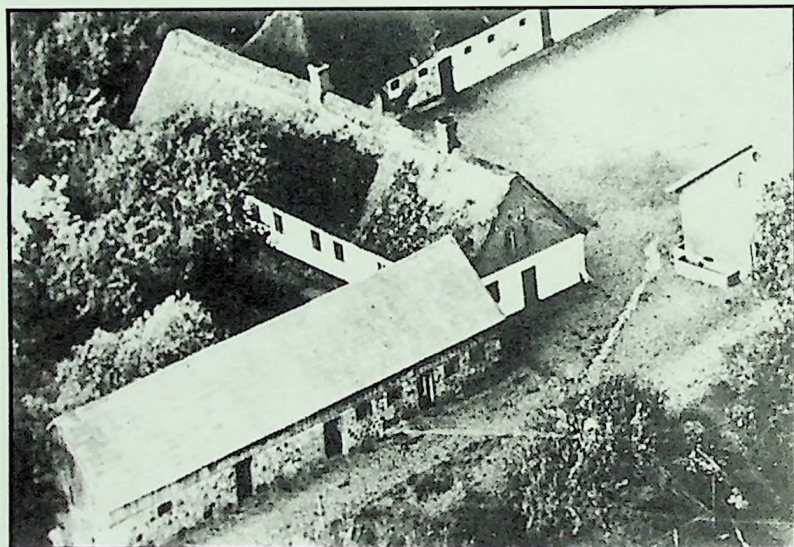


## Livet på Balle Overgaard

*Skrevet af Jens Heine Overgaard i 2011*

Den 15. marts 1931 blev jeg født på "Balle Overgaard", Kragelundvej 15, som første barn af Ingeborg Jensen og Harald Jensen Overgaard. Den gang var det en rigtig gammel gård fra 1525 med port ind gennem den ene længe og stråtag på næsten alle bygningerne, så det var noget værre gammel noget. Den dag, jeg blev født, var der en voldsom snestorm, men min bedstefar Jens Overgaard gik stolt ud i gården og råbte: "Vi har kate-me fået en dreng".

Den 18. maj 1934 blev min lillesøster Alice født og den 24. september 1947 fik jeg en lillebror Knud. Jeg er opkaldt efter min bedstefar, men for at jeg ikke skulle kaldes Bette Jens, fik min mors moster fra Kiel, der var hjemme for at passe mor, lov til at give mig et navn mere, det blev så Heine.



*Balle Overgaard, Kragelundvej 15.*

## Livet på gården

Vi var mange mennesker på gården. Min bedstefar sad i aftægt i 17 år, dvs. han havde et kammer inde bag køkkenet. Derforuden var der en fodermester, to karle og en eller to piger. Om sommeren var der også en konfirmeret dreng.

Bedstefar og far stod tidligt op hver morgen, og så tændte bedstefar op i komfuret, så der kunne komme varme på. Derefter kaldte han på pigerne og imedens kaldte far på karlene.

Forkarlen passede hestene og striglede dem, andenkarlen muggede ud ved grisene og køerne. Karlene og pigerne malkede og først når der var fodret, muget og malket, var det tid til morgenmad – øllebrød.

Vi bagte i den store ovn, der stod i bryggerset, en gang om måneden. Når min mor æltede dej, sad jeg i den ene ende af dejtruget, så stort var



*Harald og Jens Heine.*

det. Min bedstefar havde ildet/hedet ovnen (tændte op) og det startede han med om morgenen og når den var godt varm, bagte man først rugbrød, så franskbrød og til sidst boller ved den sidste varme. Man bagte ca. en gang om måneden. Det var først, da jeg var en 4-5 år, at mor stoppede med at bage i den store ovn.

En dag var katten Laust hoppet ind i det kolde komfur i køkkenet. Det opdagede min bedstefar ikke, da han tændte op. Så det var først, da det begyndte at blive varmt i komfuret, og der blev en værre mjaven, at vi opdagede katten og fik den ud.

De første år, jeg kan huske, havde vi ingen elektricitet, men vi havde en petroleumsmotor til at tærse ved og omme bagved hestestalden var der en hestegang, som blev brugt når vi skar hakkelse og tærskede rug langhalm (taghalm til at tække med). Deromme var også en lem, så man kunne komme om til hesten, hvis den gik i stå. Men derfra kunne man også komme ind til gangen med karlekamrene og Bette Niels' (fodermesteren) værelse. Den lem blev også brugt flittigt om aftenen både af karlene og pigerne, for så undgik de at komme forbi hundegården lige inden for porten i gården.

Jeg legede med klodser. En stor klods med søm og en snor var en tyr, de lidt mindre var køer og de mindste klodser var kalve. Senere fik jeg rigtige trædyr, som jeg legede med.

Jeg kan huske, at vi fik elektricitet. Man skulle være mindst 10 aftagere, for at man kunne få installeret elektricitet, og det blev der fra "Pindhus", Kragelundvej 2 og ned til Alfred Nielsen, Vester Bordingvej 12. Det var en elektriker Arentzen fra Kjellerup, der trak alle ledningerne her på gården.

I 1948 døde min bedstefar. Han stod i sin kiste i den øverste stue, hvor vi havde tid til at tage afsked med ham.

### **Min skoletid og et halvt år med sygdom**

Jeg gik syv år i skole i Øster Bording skole, Øster Bordingvej 60, bortset fra et halvt år, for der skete det, at jeg søndag den 3. september 1939 var oppe at besøge min bedstemor, min mormor Eline Jensen, der var husbestyrerinde hos Magnus Pedersen på "Birkely", Kragelundvej. Inden eftermiddagskaffen var jeg med Magnus Pedersen ude at flytte hestene. Der var to store heste og en plag. Uden at tænke mig om gik jeg hen og rykkede tøjr pælen op hos plagen, som begyndte at springe og slå op. Det sidste, jeg kan huske er, at jeg sagde: "Så - så" og så fik jeg en hestehov lige i ansigtet og det næste, jeg husker er, at jeg vågnede op derhjemme. Jeg var hævet så meget, at jeg var helt jævn i ansigtet.

Om mandagen fik de fat på lægen og jeg blev sendt til Sankt Josephs Hospital i Århus. Derude var en overlæge professor Lange – det var et misvisende navn, da han var en lille tyk mand - som skulle rette min næse op med et instrument. Pludselig blev jeg tyk på halsen og de mente, det var skarlagensfeber, så jeg blev sendt over på Marselisborg Hospital. De stod uden for nogle glasvinduer og kiggede ind. Der lå jeg til sidst i november måned – uden at få besøg. Da det var på en epidemifdeling, måtte der ikke komme uvedkommende ind, og så var det jo heller ikke sådan bare lige at køre en tur til Århus på det tidspunkt.

Så fik mine forældre besked på, at de kunne hente mig hjem, men den dag jeg skulle hjem, blev jeg så syg, som jeg aldrig havde været før. Jeg havde en stor knude på halsen og min højre ankel var meget tyk.

Jeg lå så derhjemme i sengen i et par dage og læge Dickmeiss kom og så til mig. Da det ikke blev bedre, tog far ned for at tale med lægen, der dog ikke var hjemme, men oppe på sygehuset sammen med byens andre læger for at tale om deres patienter. Far blev enig med lægefruen om, at Dickmeiss skulle tage overlæge Østergaard Kristensen med ud for at se på mig.

Han sendte mig omgående på sygehuset igen, hvor jeg blev opereret. Det viste sig, at jeg havde fået dårlig nyre og blodforgiftning i hele kroppen. Vi var to drenge, der havde blodforgiftning, og vi lå på badeværelset – den sidste station på sygehuset den gang, og der var vagt ved os hele tiden. Om natten sad der en fru Jensen fra Skoletorvet på vagt hos mig. I den tid, hun sad på vagt, broderede hun to billeder, som jeg fik. De hængte i dag på væggen i gangen.

Jeg blev opereret kort før jul anden gang og lå på sygehuset juleaften. Den juleaften fik jeg et armbåndsur i julegave. Det var normalt noget, man først fik i konfirmationsgave, så jeg var meget stolt. Jeg var den eneste i skolen, der havde et ur.

Juledag fik mine forældre at vide, at der ikke var mere at gøre, men anden juledag kom reservelægen og sagde, at nu ville de operere mig igen. Far spurgte, om det ikke var synd at pine mig mere, men han fik den besked, at de skulle gøre, hvad de kunne.

Mine forældre bad for mig hver aften. En dag mellem jul og nytår kom overlægen og sagde, at man havde fået fat i et nyt præparat et serum



(måske penicillin, der var kendt i Tyskland før krigen), som de mente kunne hjælpe os. Det var Dickmeiss' søn, der havde fået fat i det fra Tyskland. Det serum reddede vores liv. Vi lever i bedste velgående begge to endnu.

Da jeg blev bedre, skulle jeg hver dag ned i kælderen ind i et "glasbur" for at få lysbehandling – kulbuelys, det var ligesom stjernekastere. Derude havde de to portører deres værelser. Den ene af dem - Laier - havde en radio, nok den eneste på Silkeborg Sygehus. Den fik jeg lov til at gå ind at høre, og det skete ind i mellem, at jeg glemte at komme op til stuegangen, som foregik på en bestemt tid. Jeg hørte dog aldrig noget for det. Jeg kom hjem fra sygehuset den 15. marts 1940. De næste mange år kørte vi hver jul ned til sygehuset med penge til gaver til de syge børn. Så glade og taknemlige var mine forældre over at jeg klarede det.

### Min konfirmation

Da jeg begyndte i skolen, var det hos lærer Thorpe, da han stoppede, kom en lærer Larsen. Han kunne slet ikke styre eleverne. En dag havde drengene lukket et vindue op og hoppede ud af det, så han blev der ikke ret længe. Derefter kom lærer Laursen, som var der i mange år.

I flere år gik jeg i skole hver anden dag, men så var der en dame fru Hestbech, der fik trumfet i gennem, at de store gik i skole om formiddagen til middag, og så kom de mindre klasser om eftermiddagen. De større elever kunne jo godt lave noget arbejde derhjemme om eftermiddagen. I 1945 skulle jeg konfirmeres og egentlig skulle jeg gå til præst nede i Alderslyst, men pastor Lidegaard i Kragelund havde konfirmeret min mor, og viet far og mor, så de fik lov til, at jeg kunne gå til præst hos ham. Det var også noget nemmere, da der kun var to km derind frem for til Alderslyst.

Da det var om vinteren og konfirmandstuen var bygget uden for og slet ikke kunne varmes op, var vi kun der et par gange, så flyttede han undervisningen ind på sit kontor. I frikvartererne fortalte han røverhistorier og det var han god til.

Til min konfirmation fik jeg bogen "Den bette Kumpen" af Kresten Lidegaard. En bog han havde skrevet om alle sine skarnstreger i sin barndom. På grund af rationering af næsten alt i 1945 var det ikke til at få tøj,

så jeg blev konfirmeret i brugsuddeler Olsens bryllupstøj, der var blevet syet om, så jeg kunne passe det. (Uddeler Olsen fra Øster Bording Brugsforening).

### Julen

En typisk jul hjemme hos os i min barndom startede først i december med, at vi slagtede gris. Dengang havde vi hverken fryser eller køleskab. Grisen blev parteret og flæsket kom i saltkar eller blev røget. Resten blev tilberedt og kom i henkogningsglas, så det tog mange dage at slagte en gris dengang.

Juleudstillingen i Silkeborg startede først i december måned, og hvis vi skulle ned for at se på det og købe julegaver, måtte vi cykle. Julegaverne var for det meste lavet af træ og porcelæn og ellers fik vi hjemmelavede ting, så som striktrøjer og strømper.

14 dage før jul pyntede mor op med gran og hjemmelavede kravlenisser. Lillejuleaften blev juletræet pyntet i den øverste stue og vi måtte ikke se det inden julcaften. Om eftermiddagen cyklede vi til kirke i Balle eller Kragelund. Imedens havde tjenestepigerne dækket julebord og karlene fodret og malket dyrene. Det var ikke altid karlene og pigerne tog hjem til julcaften.

Inden vi spiste, bad far bordbøn. Vi spiste i køkkenet og menuen bestod af en lille portion risengrød med juleøl, derefter flæsketeg med rødkål og brune kartofler. Til sidst fik vi æblekage. Når vi var færdige med at spise, gik far med Alice og jeg ud i laden og satte grød op til nissen. Min far kaldte "nis, nis, nis", som missen nok har forstået, for dagen efter var grøden væk.

Derefter blev træet sat ned i dagligstuen og gaverne lagt under det. Først derefter fik vi lov til at komme ind og se træet. Det føltes som uendelig lang tid, inden vi kom ind til træet, da mor og pigerne skulle vaske op først. Vi dansede om træet og sang tre sange. Den sidste vi sang, var "Dejlig er Jorden". Når gaverne var pakket ud, som regel kun et par stykker til hver, fik vi julegodter. Det var pebernødder og hjemmelavet konfekt med juleøl til.

Den aften fik vi lov til at være længe oppe og lege med vores gaver, lige så længe vi kunne holde ud. De voksne hyggede sig med kaffe og

kage og forskellige spil f.eks. mølle, dam og ludo, eller min far gav et nummer på savklingen.

Første og anden juledag fik man familibesøg eller tog selv på familibesøg og måske også i kirke.

## Jagt

Jeg er født i et hjem, hvor både min bedstefar og far gik på jagt, så det begyndte jeg også ret tidligt med. I starten af krigen skulle alle, der havde en salonriffel eller en jagtriffel aflevere deres våben. Det gjaldt dog ikke jagtgevær.

Der var ikke meget lov og ret under krigen, så far lærte mig at gå på jagt. Som 14 årig fik jeg lov til selv at gå, men med strenge ordrer på, at jeg altså skulle være alene. Jeg skød blandt andet solsorte, som mor stegte. De smagte meget godt.

Engang havde jeg skudt en fasan bag høshuset med min luftbøsse. Da jeg kom bærende med den ind i gården, kom i det samme den "kunstige" dyrlæge (inseminør). Da han så mig med fasanen, sagde han:



*Jens Heine med sit bytte af eger.*

"Den har du sku da ikke skudt med den der". "Jo, det garanterer jeg for", sagde jeg. Dyrlægen sagde, at han godt turde stille sig op til laden og stå med sin bare ende, og så kunne jeg skyde efter ham, men det ville jeg godt nok ikke.

Senere fik jeg et 9 mm haglgevær. Med det gik jeg og skød egeren i skoven. Dem havde vi rigtig mange af. Dem pelsede jeg og solgte. Jeg fangede også muldvarpe, katte og ræve som jeg pelsede. Alt kunne sælges under krigen.

Om efteråret gik vi haretramp i plovmarken. Jeg gik bagefter far og fik lov til at bære de harer, som han havde skudt.

## Krigen

En nat i slutningen af november 1939 kom forkarlen Knud Rasmussen, der var fra Funder og bankede på vinduet og sagde, at sognefogeden var der for at hente ham, så nu rejste han. Da var mobiliseringen i gang og kort efter, jeg var kommet hjem fra sygehuset, begyndte krigen den 9. april 1940.

I december 1944 fik min far, bedstefar, Rasmus Snede på Hylkærhøjgaard, Nørhedevej 41 og pastor Kresten Lidegaard et brev fra den tyske værnemagt, hvori der stod, at de skulle møde op på Shellhuset i København en bestemt dato, hvis de ville blive ved med at gå på jagt i Danmark. Min far tog så ned til Silkeborg og talte med amtmanden fra Vejle, der kom til Silkeborg hver anden uge. Han var kontaktpunkt mellem tyskerne og danskerne, og han sagde til min far, at de for guds skyld ikke måtte tage til København, for så var han sikker på, at de ikke kom hjem igen. Han mente, at det var en fælde for dem. Han ville så prøve at finde ud af noget, for ellers måtte de gå under jorden.

De var de eneste på egnen, der blev indkaldt på den måde, og jeg har ofte spekuleret over grunden til, at det kun var dem, der blev indkaldt. Men min far fik en masse illegale breve under krigen, som han straks læste og derefter brændte.

Lidegaard havde tre sønner Peter, Mads og Jens. De var alle frihedskæmpere. De havde sikkert været med, da der blev skudt to skovfogedelever i Silkeborg omme på Kongshus, for den ældste Peter kom over og boede hos nogle bekendte i Funder og Lidegaard fik Mads indlagt på



Kjellerup Sygehus, så han var væk, inden tyskerne kom ud efter ham midt om natten.

Amtmanden fik det så lavet, så de kunne tage til Århus. De fulgtes ad derud, og da Lidegaard kom ind på kontoret, stod en af de danskere, som havde været med ude for at søge efter Mads, vagt ved døren og da han så Lidegaard, sagde han: ” Hvordan fa... tor du komme her?”.

Der skete dem ikke noget i Århus, de fik bare udstedt deres jagtbeviser.

Det var en utryg tid. Min far havde noget familie Emil Daniel Nielsen i Århus, som jeg var på ferie hos to gange. Emil fortalte senere mine forældre, at da vi var ude ved vandet i Århus bugt, skulle jeg have sagt: ”Det kalder jeg en stor dam”.

Emil og Misse havde en søn Torben, der var modstandsmand under krigen. Han måtte flygte til Sverige, men et år ville han og en anden frihedskæmper hjem til jul. De lejede en svensk fisker til at sejle dem til 2. revle ud for Århus, men på grund af luftalarm blev de sat af på 3. revle, så desværre druknede de begge to.

Emil og August, en kammerat, var som børn på ferie hos mine bedsteforældre. I gården var en dyb brønd og da Emil hejste en spand vand op, slap han den, så den røg ned igen med et stort plask. Min bedstemor kom ud og spurgte, hvor August var. ”Han er dernede”, svarede Emil og pegede på brønden. Min bedstemor blev selvfølgelig opskræmt, så Emil måtte trøste hende med, at August blot havde gemt sig bag en mur.

En anden gang havde de bundet et reb om deres ene ben og derefter om en hanebjælke ude i laden. Så sprang de ud fra bjælken og hang og dinglede i benet. Det må være elastikspringets oprindelse.

Jeg var også af til på ferie hos min bedstemors fætter Anders Mortensen Hansen i Sinding. Han var en af de første, der fik bil, så når han kom på besøg hjemme, skulle Alice og jeg altid ind i bilen, og så kørte han nogle runder med os ude i gården.

### Efter konfirmationen

Efter min konfirmation blev jeg tredjekarl hjemme det første år, senere blev jeg andenkarl. Jeg flyttede derfor over på et af karlekamrene i samme bygning som hestestalden. Al seletøjet til hestene hang i gangen ind til

karlekamrene. Der var en vældig trafik af unge mennesker. De kunne jo blive lukket ind i seletøjsrummet ad en lem ud mod hestegangen, så de ikke behøvede at komme ind i gårdspladsen.

Om vinteren gik vi til gymnastik i forsamlingshuset i Øster Bording fra kl. 20 – 21. Det var hundekoldt, når vi kom, men så blev der fyret op i kakkellovnen, desværre var det først blevet varmt, når pigerne kom for at gøre gymnastik fra kl. 21 – 22. Medens pigerne gjorde gymnastik stod nogle af karlene ude i gangen for at vente på dem.

Jeg var hjemme til november 1946, hvor jeg kom på Levring Efterskole. Vi levede ellers godt nok der, selvom der stadig var rationering, men til hverdag var aftensmaden smurt rugbrød uden pålæg og med varm skummetmælk til.

Om foråret kom jeg hjem som karl igen, indtil jeg i november kom ud at tjene på Mariclyst i Virklund. Der var tre børn på gården. De fik hver uge lommepenge, og hvis de ikke havde brugt alle pengene, når ugen var omme, fik de ekstra lommepenge ugen efter. De skulle lære at gå med penge uden at bruge dem. Der var jeg til 1948.

### Da Signe kom ind i billedet

I mellemtiden var en pige – Signe Skov fra Kragelund kommet ned at tjene hos Børge Dam, Øster Bordingvej 56, og det varede ikke længe, inden vi fandt ud af, at det skulle være os to. Senere da Signe tjente på Signesminde Kro i Scrup, var jeg cyklet fra Virklund ud for at se til hende. Det var jo en lang tur på cykel, så på hjemvejen, da jeg nåede ud til Almind Sø, faldt jeg i søvn og kørte af vejen. Heldigvis stoppede cyklen, inden jeg nåede ned i søen.

Jeg var derefter karl hjemme indtil november 1952. I de tre år blev stuehuset renoveret og vi byggede en ny lade. Den anden karl Helge Jensen (kaldet Trommelfører) og jeg skulle gå håndværkerne til hånde, så jeg har prøvet at sy for tækkemænd på toppen af tagene, og dengang var der ikke sikkerhedsnet under os.

### Soldatertiden

I 1952 fik jeg et brev med indkaldelse til militæret, hvor der stod, at De SKAL møde den 2. november ved Livgarden i Sandholmlejren. I rekruttidten lærte vi, hvordan vi skulle opføre os og hvordan vi skulle gå, når vi

kom til at gå vagt i København. Rekruttiden var slut til maj og derfra kom vil til Gothersgade Kaserne. Når vi var på vagt, var det fra kl. 12 til næste dag kl. 12 og derefter fri til næste dag kl. 12, så vi gik hver anden dag. Vi var på vagt i to timer ad gangen og tiden ind imellem kunne vi være i vagtstuen. Jeg har gået vagt på både Amalienborg, Fredensborg, Marselisborg og Gråsten.

Inden jeg blev soldat, havde jeg jo lært Signe at kende, så da jeg kom ind til København, fik Signe plads i huset ved en fin direktørfamilie i Hellerup, hvor hun skulle sige Herren og Fruen til dem. Hun kunne ikke nøjes med at sige De.

Da jeg var hjemme i en weekend, fulgte Signe med derover, men da vi kom til Hovedbanegården var toget forsinket, så jeg måtte ind på et kontor for at få en underskrift på, at toget var forsinket, så det var derfor jeg ikke kunne møde ind til tiden.

Når vi så havde fri og tid til det, prøvede vi at se lidt af København, men jeg bryder mig ikke om storbyer, så jeg har kun været derovre to gange siden. Da Signe havde været i Hellerup i nogle måneder, solgte de huset og flyttede til Rungsted. Da blev det lidt mere besværligt at besøge hende. Så den første gang, jeg tog derop med S-toget, kom jeg til at tage det forkerte tog hjem igen. Jeg opdagede det, da det var ved at sætte i gang, men jeg fik vristet dørene fra hinanden og kom helskindet ud. Det rigtige tog var kørt, men der holdt to taxier ved stationen. Jeg gik hen til den ene og fortalte, hvordan jeg var stillet, og at jeg ikke havde penge til hele turen til København, men han kunne få dem, jeg havde og mit armbåndsur, så skulle han få resten, næste gang jeg kom derop. Han var flink og troede på mig, så jeg nåede ind til kaserne til tiden og undgik derved at komme i spjældet.

Jeg var soldat i 18 måneder. En gang om måneden kunne vi søge om en billet hjem fra fredag aften til søndag aften. Den kostede næsten en månedsløn. Jeg kan ikke huske præcis, hvad ugelønnen var, men sikkert under 10 kr. Forplejningen var god, den kunne vi ikke klage over.

Engang jeg kom til Skanderborg var det sidste tog kørt, så jeg måtte begynde at gå hjem. Jeg kom næsten til Låsby, inden der var en, der tog mig op at køre.

## Tiden i Norge

I april 1954 var jeg færdig som soldat og kom hjem og ventede på, at Signe skulle stoppe på sin arbejdsplads, da vi havde fået arbejde på en gård oppe i Norge i Hof, ca. 80 km sydvest for Oslo. Vi havde plads på den samme gård, hvad der ikke passede vores forældre (især ikke min mor), at vi tjente samme sted, de var måske bange for, at Signe skulle komme i "uføre". Jeg blev i hvert fald skældt ud, da hun fandt ud af det.

Det var hos nogle herlige mennesker Synnøve og Edward Rønneberg. Vi var mange mennesker på gården. Foruden Synnøve og Edward, Edwards forældre, to småpiger Eleonore og Inger Johanne, to karle og en fødermester var der også en hel masse damer, som arbejdede der, da der både var skovbrug, landbrug og gartneri.

Vi begyndte med at hænge hø op på snore, og da det var gjort, skulle vi have sommerferie. Da kom Jytte (Signes søster) og Helge (karl på Overgaard) op til os. Vi fik en taxachauffør til at køre os ud vestpå og op over Hardanger og igennem Hønefoss til Oslo og derefter tilbage til Hof. Det tog godt en uge. Vi skulle bare betale benzinen, og så skulle chaufføren spise sammen med os.

Vi var der en sommer fra maj til november 1954 og havde det rigtig godt. Vi har skrevet sammen med dem lige siden og vi har besøgt hinanden flere gange.

## "Egeris"

Da vi kom hjem om efteråret begyndte vi at se os om efter en gård, men der var ikke rigtig nogen til salg. Vi så på gården på Funder Nørhedevej 46 og havde faktisk det hele i orden, da sælgeren så byttede med Andreas Mikkelsen og fik hans ejendom på Jordkærvej 6. Men der gik kun to år, så kunne han heller ikke blive der.

Så jeg købte 21 tønder land af far og begyndte at bygge "Egeris", Kragelundvej 17 i foråret 1956. Da den var indflytningsklar om efteråret, blev vi gift den 9. september 1956.

Det blev noget af en udskrivning, for når man bygger selv, skal man ud og investere i alt både maskiner, værktøj og koste fra ny af. Jeg havde jo ikke nogen af delene. Vi startede med 3-4 køer, en hest, en kvie og





*"Egeris". Kragelundvej 17.*

nogle grise. Til sidst havde vi 10 koer.

Da vi gjorde skattekema op året efter, havde vi et minus på 40.000 kr. Det var mange penge den gang.

Signe gik ud og hjalp til, når der var fest i forsamlingshuset og plantede træer sammen med Bjørg Mortensen og jeg hjalp Helge Mortensen i Klosterlund med skovarbejde. Ham har jeg kendt hele mit liv, da hans far Rasmus Mortensen og farfar er kommet hos mine forældre og bedsteforældre. Det var Bjørg og Helge, der startede Klosterlund Campingplads i 1963 (i dag Bøllingsø Camping). Desuden klippede Signe og jeg pyntegrønt, som vi solgte til Tyskland.

Vi har fået tre børn: Charlotte født den 6. maj 1962, Niels Heine født den 12. oktober 1965 og Frans Jørn født den 19. oktober 1968.

Da Knud i 1972 købte "Balle Overgaard", beholdt han 40 tønder land af skoven, min søster købte 30 tønder land skov og jeg købte de sidste 50 tønder land skov. Det er noget af det bedste, jeg har gjort, for skal jeg være helt ærlig, er jeg mere træmand end landmand.

I 1976 fik Signe arbejde på Ballelund Plejehjem i køkkenet. Omkring samme tidspunkt blev det et krav, at man skulle have en mælketank for at måtte levere mælk til mejeriet, og da så Signe senere fik tilbudt fastansættelse på Ballelund, satte vi køerne ud.

I efteråret 1991 solgte vi ejendommen "Egeris" til vores ældste søn Niels Heine og hans kone Susanne, og vi købte hus på Kragelund Møllevej i Kragelund.

## Hermine og Herluf Sørensens tid på Vester Kejlstrup

Hermine og Herluf boede Hestehavevej 10, Vester Kejlstrup.  
(Nordre Højmarksvej)

Hermine Sørensens erindringer er i 1997 udgivet i en bog: *Erindringer Vindum og omegn*.

Her bringes et uddrag fra artiklen, som omhandler tiden på Vester Kejlstrup. Hele artiklen er overleveret til Silkeborg Arkiv og findes sammen med øvrige beskrivelser omkring ejendommene på Vester Kejlstrup.



### 1931.

Vi havde efterhånden boet fem år i Gerning, og fået vores to første børn, Else og Harry. Min fader Søren Sørensen Hvam i Vindum havde fundet ud af, at der skulle udstykkes 16 lodder til husmandsbrug på Vester Kejlstrup, og han mente, at der var mulighed for at vi kunne erhverve en sådan lod, og selv oprette et husmandsbrug. Det var sidst på vinteren, at det kom på tale. Lidt før påske skulle der være møde og lodtrækning om parcellerne. Mine svigerforældre græd ved tanken om, at vi ville rejse så langt væk. Jeg tror også Herluf var lidt betænkelig, men det var alligevel så spændende alt sammen, så vi bestemte os for at tage skridtet.

Vi rejste til Silkeborg, og den pågældende dag fik vi en lod tildelt og tegninger udleveret og der blev snakket om vandmuligheder, om køb af heste og meget andet.

### 1936.

Der begyndte nu et hårdt slid. Jorden var forsømt, maskiner og redskaber var der jo ingen af, så vi naboer lånte af hinanden. Der var jo heller ikke penge til besætning. Vi fik et etableringslån på 1000 kr., som var med rimelige afdrag, men det var jo kun til hestene, som blev skrevet hjem fra Litauen gennem en indkøbsforening.

Vi lånte derfor 1500 kr. af min fader, og så fik vi et par kvier som skulle kælvne hen på året, så der var der jo allerede en stor gæld at begynde med. Da vi så fik omkostningerne til byggeriet gjort op, viste det sig, at der manglede 1.163 kr. i at regningen var dækket. Vi fik jo kun 10.000



Herluf Sørensen - Hestehavevej 10, 1937.

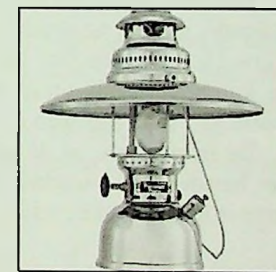
kr. i statslån. Det var ved at gøre det af med Herluf, han blev syg og måtte til sengs. Men vi fik da problemet løst, ved at tage et lån i Vindum Sparekasse.

Der var ikke mange penge at slå til side med, da Herluf havde jo ingen havde tjent om sommeren, fordi han selv var håndlanger ved byggeriet i Vester Kejlstrup, og der var ikke nogen særlig god høst det første år. Men så begyndte priserne at stige, og det gik rimelig godt fremad de næste år.

### 1939.

Krigen brød ud i 1939, og da havde vi husene fulde af dyr, men i 1940 - 41 havde vi nogle tørre somre og en lille høst. I 1942 var det ligefrem misvækst, og det gik nedad.

Sidst på sommeren 1939 blev det aktuelt med, at vi husmænd på Kejlstrup Mark fik tilbudt at få indlagt elektrisk lys. Det var en hård økonomisk belastning, men vi måtte næsten være solidarisk med vore naboer. Vi blev tilbudt et lån i Handels- og Landbrugsbanken på lempelige vilkår, og det var selvfølgelig en stor lettelse. Vi skulle betale en vis sum for hvert lampested, så vi måtte jo spare på lampestederne. Vi fik ingen hverken i kælderen eller på loftet, vi havde heller ingen i hønseshuset, der havde vi



Petromax.



en petromax, som lyste meget godt, men den var lidt omstændelig at få tændt.

Men vi skulle jo også have lamper. Jeg kan huske, de kostede omkring 35 - 40 kr. for lysekroner. Hvad køkkenlamper og lamper til soveværelset kostede, husker jeg ikke, men det har nok ikke været meget over 10 kr. Jeg tror det var den 4. november, der kom lys i lamperne, sikke et fremskridt.

Nogen malurt blev der da også dryppet i bægeret.

Krigen hang over os, jeg var gravid med Aase, vort fjerde barn, og man kunne næsten ikke købe tøj. Jeg syede bleer af flonel, som jeg havde fået fat i, og lånte andet udstyr af venner og bekendte. Vi var kommet til at kende en dejlig pige eller kone, som havde lovet at hjælpe os, når jeg skulle i barselsseng.

### **Fik besøg af mor**

Men før alt det skete, fik vi en dag besøg af min mor. Hun kom cyklende herud. Jeg kunne straks se, at der var noget galt på færde, da hun var helt ude af ligevægt. Hun beordrede mig straks til lægen, det var ellers et sted, jeg kom meget sjældent, for det var før man gik til jordemor og læge, fordi man var gravid. Jeg forlangte derfor en forklaring på hendes krav. Hun fortalte så, at min søster Elly, som også var gravid og havde været ved læge, fordi hun altid havde været meget syg, havde fået taget en blodprøve, som viste, at hun var født med syfilis.

Mor blev kaldt ned til lægen, og måtte gøre redelighed for sin fortid og erkende, at hun og hendes mand, altså min far, havde haft sygdommen i 1914-15. De havde nok fået behandling for sygdommen, så meget som de nu kunne dengang, og så havde de fået påbud om, at de naturligvis ikke måtte gå i seng sammen et stykke tid.

De troede selv, at de var helbredt. Med et slag forstod jeg alt det, der var hændt i min barndom for os syge børn. Jeg forstod al den sorg og de samvittighedskvaler, mine forældre måtte leve med for et eneste fejltrin.

### **1940.**

Min søster og svoger ville have fortaget en abort, men det ville lægen

ikke gå med til, og han trøstede min søster med, at der er altid en eller anden af vore forfædre, der har haft en kønssygdom. Elly og Regner var meget vrede over, at de aldrig havde fået kendskab til denne hemmelighed.

Elly fødte en dejlig velskabt pige og fik yderligere to. Jeg gik ned til lægen og fik taget en blodprøve og fejlede ingenting.

Min mors nerver var så flossede i lang tid, så hun måtte sove ude i haven om natten. Hun havde opfattet lægens mening som om, at hun kunne være skyld i, at hele familien var raddet. Jeg havde virkelig medlidenhed med hende, men jeg kunne heller ikke være bitter på min far, han må have været bundulykkelig.

Men en tragisk skæbne afsluttedes, da han døde som 38 årig. Jeg synes næsten, at syfilis var lige så slem dengang, som aids er i dag, jeg tror nemlig, at det er de baciller i blodet, der var den virkelige årsag til hans tidlige død.

### **Da tyskerne kom**

Den 9. april 1940 blev vi besat af tyskerne og Aase blev født den 15. april. Om morgenen vågnede vi ved, at himlen var fyldt med sorte fugle, der lavede en frygtelig larm, de fløj nemlig meget lavt. Vi var klar over, at der var sket noget meget tragisk. Vi fik lukket op for radioen og fik snart at vide, at tyskerne var rykket ind i Danmark med deres krigsmateriel og soldater, og det varede ikke mange dage, før det vrimlede med soldater. Dagen efter at jeg havde født, kom en officer og ville have nogle soldater indkvarteret. Der var en 2 - 3 stykker på hver ejendom, men Herluf forklarede, så godt han kunne, at vi ikke havde plads, på grund at den lille nyfødte, så vi blev fri. Soldaterne var ellers meget omgængelige, de kunne jo ikke gøre for, at de var sendt herop, mange af dem havde selv familie og hjem, og de kunne godt forstå, at de ikke var velkommen. Dagen efter besættelsen kom mor og Søren cyklende ud til os. De vidste at jeg var højgravid, og ville se, hvordan vi tog det.

### **Tiden med rationering og varemangel**

Økonomien var ret god. Husene var fulde af dyr, og priserne var gode, men det varede jo ikke længe, inden der blev varemangel, og vi fik ratio-

neringsmærker. Det gjorde nu ikke så meget for vort vedkommende, fordi vi havde de små, så kunne vi jo bytte med de mærker, vi havde rigelig af.

Men det var helt galt med tøj. Det var noget elendigt tøj, man kunne købe, så vi fik lært at sy om. Vi fik meget aflagt tøj til at sy om af, men det blev jo også dårligere og dårligere, for folk kasserede det ikke, før det var slidt op. Men det var nu rart, når man kunne fremtrylle brugbare og somme tider også pæne ting af tøj, som var kasseret.

Garn kunne vi heller ikke købe, og de strømper vi købte, var meget dårlige. Vi var meget på vagt efter stoppegarn på vindsler, jeg tror nok vi hamstrede, hvor vi kunne finde det, og strikkede underfodder i celluldskafterne. Vi fandt også ud af at trævle merceriserede strømper op, og lægge flere tråde sammen, så det blev til strikkgarn. Et bordtæppe og et par puder måtte lade livet til treje og bukser.

Det er utroligt, hvor opløndsom man bliver, når det begynder at knage.



*Hermine og Herluf.*

*Herluf Sørensen blev født 1907 og døde 1979.*

*Hermine Andrea Hvam Sørensen blev født 1910 og døde 2000.*



**Bestyrelsen består af**

**Hanne Just Pedersen, Vesterbakken 3 b, 8600 Silkeborg**

**Else B. Drejer, Frank Jægers Vej 41, 8600 Silkeborg**

**Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg**

**Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg**

**Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg**

**ISSN: 1904-8254**